

Sygn. akt: III AUa 841/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Iwona Szybka (spr.)

Sędziowie: SSA Mirosław Godlewski

del. SSO Dorota Rzeźniowiecka

Protokolant: stażysta Paulina Działońska

po rozpoznaniu w dniu 29 stycznia 2013 r. w Łodzi

sprawy **T. S. reprezentowanego przez B. G.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o zwrot nienależnie pobranych świadczeń,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi

z dnia 8 marca 2012 r., sygn. akt: VIII U 629/11;

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 841/12

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 16 marca 2011r. zakład Ubezpieczeń Społecznych w Ł. zobowiązał T. S. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 grudnia 2010r. do 31 grudnia 2010r. w kwocie 593,28 zł. z tytułu renty socjalnej.

Odwołanie od tej decyzji wniósł kurator ubezwłasnowolnionego częściowo T. S., B. G..

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 8 marca 2012r. Sąd Okręgowy w Łodzi zmienił decyzję ZUS z dnia 16 marca 2011r. i ustalił, że T. S. nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 grudnia 2010r. do 31 grudnia 2010r.

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach i rozważaniach:

T. S. ur. (...) przebywa od 27 kwietnia 2007r. w Domu Pomocy Społecznej w Ł. przy ulicy (...), gdzie przelewane jest 70% jego renty socjalnej. Posiada znaczny stopień niepełnosprawności. Jest częściowo ubezwłasnowolniony. Jego kuratorem od 2 lutego 2007r. jest B. G.. Od 1 lutego 2005r. pobiera rentę socjalną przyznaną na stałe. Kolejne decyzje ustalające wysokość renty przychodziły na adres pobytu wnioskodawcy i na jego imię i nazwisko. Od 1 grudnia 2009r. do 30 listopada 2011r. T. S. był zatrudniony w Miejskim (...). Za grudzień 2010r. otrzymał wynagrodzenie w wysokości 980 zł. Biegły psycholog stwierdził u T. S. upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym, występowanie

znaczących zaburzeń w zakresie pamięci bezpośredniej wzrokowej, percepcji wzrokowej, koordynacji wzrokowo-ruchowej i zdolności grafomotorycznych na podłożu zmian w OUN, co wskazuje, że wnioskodawca nie był w stanie w dostatecznym stopniu rozumieć sensu i treści pouczeń decyzji ZUS aby działać zgodnie z nimi dbając o swoje prawa. Upośledzenie umysłowe stwierdził także biegły psychiatra, wskazując na rozwój intelektualny na poziomie 6-7 letniego dziecka, zatem wnioskodawca nie był w stanie rozumieć pism urzędowych, które zawierają często sformułowania niezrozumiałe dla osób upośledzonych umysłowo.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołanie za uzasadnione. Od 1 grudnia 2010r. kwota przychodu odpowiadająca 30% przeciętnego wynagrodzenia za III kwartał 2010r. wynosiła 961 zł. Wnioskodawca w grudniu 2010r. uzyskał wynagrodzenie w wysokości 980 zł., zatem o 19 złotych przekroczył dopuszczalną kwotę przychodu. Jednak z opinii biegłych psychologa i psychiatry wynika, że wnioskodawca nie był w stanie zrozumieć sensu i treści pouczeń ZUS zawartych w decyzjach i działać zgodnie z tymi pouczeniami aby należycie dbać o swoje interesy. Rozwój intelektualny wnioskodawcy jest na poziomie 6-7 letniego dziecka. Dlatego też Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że pouczenia zawarte we wszystkich decyzjach były dla wnioskodawcy niezrozumiałe i nie mógł on odnieść ich do własnej sytuacji życiowej. Ponadto, Sąd I instancji zwrócił uwagę, że ZUS posiadał wiedzę o ustanowieniu dla T. S. kuratora oraz o jego upoważnieniach. Powołując się na wyrok SN z dnia 9 lutego 2005r. (III UK 181/04) Sąd Okręgowy stwierdził, że organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności za działania ubezpieczonego, gdy pouczenie było dokonane i było zrozumiałe. W niniejszej sprawie nie miało to jednak miejsca. Organ rentowy nie może powoływać się na to, że wnioskodawca został prawidłowo i wyczerpująco pouczony w kolejnych decyzjach, bo jest osobą upośledzoną umysłowo o rozwoju intelektualnym na poziomie 6-7 letniego dziecka.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy zarzucając naruszenie prawa materialnego art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz art. 10 ustawy o rencie socjalnej poprzez niewłaściwe ich zastosowanie i ustalenie, że wnioskodawca nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu podniósł, że zgodnie z ust. 7 art. 10 ustawy o rencie socjalnej, osoba pobierająca rentę lub jej przedstawiciel ustawowy są obowiązani niezwłocznie powiadomić organ wypłacający świadczenie o osiągnięciu przychodu w kwocie powodującej zawieszenie prawa do renty socjalnej. Dla obowiązku zwrotu renty socjalnej bez wpływu pozostaje to, czy wnioskodawca nie miał możliwości kontrolowania wysokości uzyskiwanego przychodu z powodów wskazanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Oznacza to, że w razie wypełnienia przesłanki dotyczącej pouczenia o zasadach zawieszania renty socjalnej oraz otrzymania wynagrodzenia wyższego niż dopuszczalne, świadczenie bezwarunkowo podlega zwrotowi.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i podlega oddaleniu albowiem Sąd Okręgowy wydał trafne rozstrzygnięcie.

Zgodnie z treścią art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który ma zastosowanie do zwrotu renty socjalnej jako nienależnie pobranego świadczenia na mocy art. 15 ustawy o rencie socjalnej, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia uważa się między innymi świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Słusznie Sąd Okręgowy analizował obowiązek zwrotu renty socjalnej za miesiąc grudzień 2010r. w aspekcie prawidłowego i zrozumiałego dla zobowiązanego do zwrotu pouczenia zawartego w decyzjach rentowych doręczonych ubezpieczonemu przed grudniem 2010r. Rację ma organ rentowy, że decyzje te zawierały pouczenie o zawieszeniu prawa do renty socjalnej za miesiąc, w którym uzyskano przychód w kwocie wyższej niż 30 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS dla celów emerytalnych. Problem nie polega jednak na tym, że pouczeń nie było, ale na tym, że choć były, to z uwagi

na rozwój intelektualny, były dla wnioskodawcy zupełnie niezrozumiałe. Okoliczność ta wynika jednoznacznie z niekwestionowanych przez apelującego opinii biegłych. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyrażał pogląd, że żądanie zwrotu nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego uzasadnione jest tylko wobec osoby, która otrzymała świadczenie bez podstawy prawnej i tylko wówczas, gdy miała świadomość, że wypłacone świadczenie jej się nie należy. Wskazywał też, że pouczenie powinno wyraźnie, konkretnie i wyczerpująco wskazywać okoliczności mające wpływ na pobieranie świadczeń oraz jasno wskazywać okoliczności powodujące pobranie nienależnego świadczenia w sposób zrozumiały dla osoby, do której jest skierowane. Podkreślał, że jeśli ubezpieczony otrzymał pouczenie i był w stanie się z nim zapoznać, a sam funkcjonuje w życiu codziennym i był w stanie prawidłowo zadbać o swoje interesy życiowe, to nie może być mowy o naruszeniu przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. (por. Wyrok Sądu Najwyższego z 2012-03-06, I UK 331/11, Opubl: Monitor Prawa Pracy rok 2012, Nr 7, str. 381; Wyrok Sądu Najwyższego z 2011-07-15, I UK 39/11, Opubl: Legalis; Wyrok Sądu Najwyższego z 2006-03-14, I UK 161/05, Opubl: Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych rok 2007, Nr 5-6, poz. 78; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2001 r., II UKN 338/00, OSNP 2003 nr 3, poz. 71).

W niniejszej sprawie nie powinno być wątpliwości, że wnioskodawca, ubezwłasnowolniony częściowo z powodu niedorozwoju umysłowego i niepełnosprawny w stopniu znacznym, mieszkający w Domu Pomocy Społecznej, ani nie funkcjonuje samodzielnie w życiu, ani nie jest w stanie prawidłowo zadbać o swoje interesy życiowe i pomimo otrzymania decyzji z pouczeniami nie był w stanie zrozumieć ich sensu i odnieść do własnej sytuacji. Oznacza to, że pomimo przekroczenia dopuszczalnej kwoty wynagrodzenia w miesiącu grudniu 2010r. pobrana przez niego renta socjalna nie jest świadczeniem nienależnym w rozumieniu przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Ponadto zauważyć należy, że T. S. jest od 2007 r. osobą ubezwłasnowolnioną częściowo z uwagi na upośledzenie umysłowe. W dniu 10 sierpnia 2007r. kurator T. S., B. G., złożyła do organu rentowego zaświadczenie z Sądu Rejonowego z dnia 2 lutego 2007r. o ustanowieniu jej kuratorem dla ubezwłasnowolnionego częściowo T. S. wraz ze streszczeniem najistotniejszych przepisów dotyczących opieki. Zgodnie z art. 15 kc ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają małoletni, którzy ukończyli lat trzynaście, oraz osoby ubezwłasnowolnione częściowo. W myśl art. 16 § 1. osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw. Dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo ustanawia się kuratelę.(§ 2). W postanowieniu Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z 1999-09-28 (II CKN 269/99, Opubl: Prokuratura i Prawo rok 2000, Nr 2, poz. 27), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że „tylko ustalenie, że osoba chora psychicznie sama nie radzi sobie ze sprawami dotyczącymi jej interesów, oraz że w związku z tym potrzebna jest jej pomoc, może uzasadniać zastosowanie przepisu art. 16 § 1 KC”.

Pomimo posiadanej wiedzy o ustanowieniu kuratora dla ubezwłasnowolnionego częściowo ubezpieczonego, organ rentowy nie doręczył ani jednej decyzji kuratorowi, a wydał ich od daty powiadomienia cztery. Utrwalone jest stanowisko sądów administracyjnych, że gdy stroną postępowania administracyjnego jest osoba ubezwłasnowolniona częściowo, jej kurator powinien być wezwany do udziału w postępowaniu w każdym przypadku, gdy osobiste działanie strony wskazuje, że nie zdaje ona sobie w pełni sprawy z celu i skutków tego postępowania. Za niezbędny należy uznać udział kuratora w postępowaniu, gdy działanie samej strony jest nieudolne, a zwłaszcza gdy argumentacja strony wskazuje, że nie zdaje sobie ona w pełni sprawy z celu i skutków prowadzonego postępowania. Z opinii biegłych wynika, że wnioskodawca funkcjonuje na poziomie intelektualnym 6-7 letniego dziecka i nie jest (i nie był) w stanie zrozumieć sensu i treści pouczeń ZUS. (por. wyrok NSA z 14.2.1884 r., II SA 1811/83 (Gazeta Prawnicza 1984, Nr 13). Zaniechanie wezwania kuratora skutkuje uznaniem, że decyzje administracyjne zostały wydane z rażącym naruszeniem prawa - art. 30 § 1 i § 2 (por. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Gliwicach 2011-06-15, III SA/Gl 874/09, Opubl: Legalis; Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Warszawie z 2009-12-02, II SA/Wa

1466/08, Opubl: Legalis; Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Bydgoszczy 2008-03-20, II SA/Bd 39/08, Opubl: Legalis).

Zdolność procesowa osób o ograniczonej zdolności do czynności prawnych w postępowaniu administracyjnym powinna być związana z możliwością samodzielnego realizowania podmiotowości administracyjnoprawnej, czyli korzystania z uprawnień wynikających z prawa materialnego lub zajmowania stanowiska, w sytuacjach gdy przepisy tego prawa przewidują nałożenie na taką osobę obowiązku, skierowania do niej nakazu lub zakazu albo uznania uprawnienia lub obowiązku wynikających z przepisów prawa. Za stronę częściowo ubezwłasnowolnioną działa kurator. Strona będzie wprawdzie adresatem decyzji wydanej w jej sprawie, ale wszystkie pisma, łącznie z decyzją, muszą być doręczone jej kuratorowi, ponieważ tylko on może odebrać pismo z pełnym skutkiem prawnym. Doręczenie pisma tylko stronie, jeśli działa ona przez ustawowego przedstawiciela jest bezskuteczne. W niniejszej sprawie ZUS doręczał decyzje tylko ubezwłasnowolnionemu i nie uczynił stroną postępowania administracyjnego kuratora. To zaniechanie skutkuje, w aspekcie opinii biegłych co do niezrozumienia przez T. S. treści i sensu pouczenia zawartego w decyzjach, jednoznacznym ustaleniem, że świadczenie za miesiąc grudzień 2010r. nie może być uznane za świadczenie nienależne w rozumieniu przepisu art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Mając powyższe rozważania na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385kpc orzekł jak w sentencji.